

SVENSKA DAGBLADET Söndagen den 19 mars 1989

RESOR

Med buss på ungerska pustan

Det dundrar på dörren som slås upp med en skräll – in i salen stormar en äkta ungersk stråtrövare med stor mustasch, slokhatt, höga stövlar, veckad byxkjol och patronbälte om höfterna med pistolerna nerstuckna i!

Han drar upp Jytte, resegruppens danska medlem, från taffeln med spädgris och vin, dansar en eldig ungersk dans med henne, lyfter sedan upp henne – och försvinner ut genom dörren.

Då stiger jublet mot taket och stämningen når sin höjdpunkt. Vi är på bussresa i Ungern och har tillbringat en av dagarna på en vingård vid Balatonsjön, där det bjuds på stor taffel på kvällen. Den sjungande och dansande stråtrövaren är ett av kvällens underhållningsinslag.

Bortrövandet av Jytte var kulmen på en solig dag i druvans tecken, då vi hade deltagit i vinskörden, ätit gulasch tillagad utomhus över öppen eld och provsmakat vin i vinkällaren under vinmästarens ledning.

Elva dagar i buss

Det var en 11-dagars bussresa från Stockholm och Göteborg, där deltagarna klev på längs vägen. Hälften av passagerarna i bussen bestod av ungrare som skulle hem på semester och den andra hälften var 30 svenska turister som skulle lära känna Ungern under 33-åriga Gabor Kapetz ledning.

Kapetz kom till Sverige 1980 för att gifta sig med en landsmaninna som redan flyttat hit. Efter några år på svenska arbetsplatser började han arrangera resor för landsmän som ville resa hem till jul, påsk och sommarsemester. Så småningom utökades projektet till resebyrå "Gabor Charter" och i dag kör han både svenskar och ungrare till Ungern vår, sommar och höst.

I Göteborg kliver Gabor själv på bussen, både som chaufför och reseledare. Jag noterar med viss avundsjuka att de vana bussresenärerna har mjuka kuddar och freestyle med sig, och bestämmer mig för att komma ihåg det till nästa bussresa!

Kaffe och paus

Landskapet susar förbi utanför fönstret och med jämna mellanrum serveras kaffe i bussen. Varannan timme tar vi paus när vi susar ner genom land efter land och ser städer och byar flyga förbi. Vi börjar trevande bekanta oss med varandra tvärs över gångarna, t ex med goda råd hur man skall sitta skönt i en bussfåtölj och hur man skall vrida och vända sig.

Stopp varannan timme, då vi kan springa runt bussen, köpa godis, röka eller jogga lite på stället.

– Vi tycker om att resa så här, säger väninnorna Lilian Dernbo och Karin Larsson från Göteborg och Bollebygd, som senast varit i Jugoslavien tillsammans på bussresa:

– Själén hinner med, man ser så mycket på vägen och vi pratar så bra tillsammans på bussen! En bussresa ger oss tid att riktigt umgås.

Piggast och äldst

Resans äldsta är Dagmar Larsson från Göteborg, 83 år, och hon visar sig också vara bussens piggin, som både kan showa med ungersk ryttarmössa vid besöket på pustan, dricka aprikosbrännvin direkt ur flaskan på vinfälten när det bjuds och stämma upp sånger i bussmikrofonen!

En av bussresenärerna stammar från Transsylvanien, den del av Ungern som tillhör Rumänien och där Ceaucescus centraliseringspolitik hotar att jämna de tyska och ungerska minoritetsbyarna med marken. Den frågan blir ett hett samtalsämne i bussen på vägen ner till Ungern.

Rosalia från Göteborg och Budapest firar sin 49-årsdag i bussen, och vackra ungerska folkvisor hörs den dagen i timmar medan 80-åriga ungerska mormor Elisabeth, som numera bor i Lund, dansar i mittgången!

På Gellertberget

Redan några mil efter Wien griper Gabor bussmikrofonen och börjar berätta om sitt land, spontant och personligt – om allt från skolgång, ekonomisk politik och kulturliv till gammaldags bröllops-traditioner och hans mammas gulyás (gulasch). När vi kör in i Budapest på kvällen tycker vi att vi redan vet allt om vårt semesterland. Gabor kör upp på Gellertbergets topp mitt inne i stan och visar oss den hänförande utsikten över Donaufloden, städerna Buda och Pest och de fem broarna över Donau som glittrande pärlhalsband i mörkret.

Sedan är det dags att låta våra ungerska vänner från bussen kliva av för att mötas av tålmodigt väntande släktingar och vänner sent på kvällen i mörkret.

Många av oss får en klump i halsen, tror jag, när vi ser familjen med gamla mamma och pappa vänta med stora famnen och tårblanka ögon på barnen och barnbarnen från Sverige.

Vi får fem dagar i Budapest och ett par dagars utflykt på landet vid Balatonsjön och på pustan, den mångbesjungna och omtalade. Många hinner med ett bad i Budapests berömda utomhusbad med de varma källorna och de simmande schackspelarna. Många handlar skinnkläder och paprika, alla smakar på det goda ungerska köket

på de mysiga små restauranterna i Budas gamla stan eller på den berömda Mattiaskällaren med smäktande violinnmusik till maten. Andra passar på att bara pyssla om sig till billigt pris med både hårvård, fotvård och massage.

Gulasch och pustan

Resan till Balatonsjön får gruppen att verkligen bli en grupp. Vi är tillsammans hela tiden, upplever både vinskörd och en oförglömlig dag på pustan med tillhörande härlig middag, gulyas (gulasch) kokt i gryta hängande över

elden på traditionellt vis. Dessutom deltar vi i en skördefest i den lilla staden Badacsony med ursprungligt ungerskt hantverk, keramik, läder och broderier samt ryttare och piskdueller – och på kvällen gör vi ett besök hos en gammal skomakare ute på landet.

När Inga Andersson från Göteborg efter ryttaruppvisningen lyckas komma upp på hästen i snäv vit kjol (med slits) och nylonstrumpor och rida ett varv jublar vi högt – det är dagens kulmen!

Restiden fördriver vi med prat och skämt mellan sätena, fråge-

sporter och ungerska språkövningar. Den gamla staden Szekesfehervar lyckas vi uttala nästan rätt när Gunvor Hallerdt kommer på att det låter som säkerhetsförvar på svenska.

Ungersk allsång

Vi sjunger allsång och Gabor grälar på oss för att vi har en så dålig allsångstradition i Sverige: Vem av er kan mer än de första fyra raderna på varje sång? frågar han retoriskt och stämmer själv upp något ungerskt i mikrofonen.

Sista kvällen i Budapest avslu-

tas med operetten "Grevinnan Maritza" och en läcker buffé med bakelser och tokajervin i pausen. Nästa dag vänder bussen kylaren hemåt norr igen. På vägen hem plockar vi upp många av de ungre vi släppt av på vägen ner och får höra hur de tillbringat sin semester. Och som en extra underhållning får vi återuppleva hela semestern igen på bussens video, där ljudteknikern Hans Edelskog från Sveriges radio visar allt det han filmat under hela resan.

Eja Nilsson

En badort utan hav och sjö

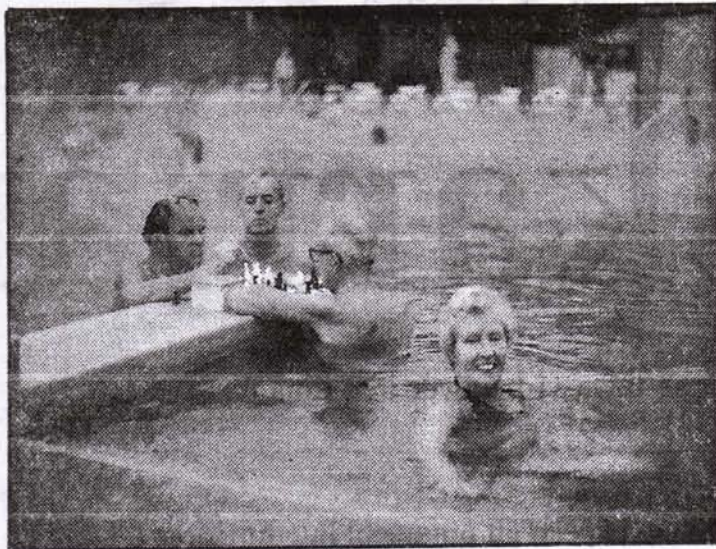
Till Budapest åker man bl a för att bada – trots att där varken finns hav eller sjöar!

Budapest kallas ibland världens största kurort och hemligheten ligger dold djupt under markytan. Där finns naturliga källor och brunnar, borrade till 700 meters djup, vilka varje dag förser ett 30-tal bad och nästan en halv miljon badgäster med varmt mineralhaltigt vatten på mellan +24 och +74 grader.

Vattnet anses vara mycket hälsobringande och innehåller bl a kalcium, magnesium, vätekarbonat, klorid, svavel och kiselsyra. Varje bad deklarerar noggrant och man får veta vad vattnet innehåller och vilka krämpor det anses bra emot. Det berömda Rudasbadet från den turkiska tiden anses t o m hjälpa för klimakteriebesvär och för tidigt åldrande.

Redan de gamla romarna kände till de ungerska källornas välgörande inverkan och byggde många bad under åren 50 f Kr och 450 Kr i provinsen Pannoniens kuststad Aquincum. Ruinerna av baden vittnar om en högtstående kultur med tonvikt på bad, kurbad i vatten i olika former.

Det finns dokumenterat att inga kurbad var i bruk i Ungern medeltiden, och under turkarnas 150-åriga ockupation av landet byggdes ytterligare ett tiotal.

Széchenyibadet i stadsparken, där man läser tidning, spelar schack, umgås i det varma vattnet och gärna beställer en kopp kaffe till bassängkanten.

Foto: EJA NILSSON

Under återerövringen av Budapest 1686 undgick de turkiska baden Rudasbadet och Királybadet att förstöras – de fungerar än i dag och är ljuvligt vackra att se och uppleva med välvda kupoler med glastak, där ljuset silar in, och åttkantiga, ångande varma bassänger, där de badande dåsar före massagen och besöket i ångkammaren, bastun, med eukalyptusolja.

Alla baden i Budapest har olika

arkitektur, stämning, karaktär och det är roligt att besöka flera av dem. Ett av de allra vackraste är det berömda Gellértbadet i Hotell Gellért, en ljuvligt vacker arkitektur med den gamla entréhallen, där man kan välja mellan alla möjligheter för massage, inomhus- eller utomhusbad, bastu, ångbad...

Simhallen med mörkt turkosblått vatten, vridna pelare runt om bassängkanten och små fontäner

som plaskar glatt när man simmar förbi – och i bakgrunden den runda, heta bassängen där man kopplar av, halvliggande i ett moln av varm ånga som stiger upp från bassängen.

Den som vill uppleva den verkligt folkliga ungerska badkulturen bör besöka Széchenyibadet i stadsparken. Där badas det utomhus året runt i de tre bassängerna innanför den kringbyggda gården, där murgrönan fladdrar på väggarna. Man börjar i den hetaste bassängen (+38 grader) och kopplar av, halvliggande på de sluttande trapporna – några läser tidningar, kvinnor och barn samlas i halvliggande grupper och umgås och pratar, medan schackspelarna står ute i vattnet kring sina schackbräden, med badmössan på sned. Sedan simmar man kanske några rundor i den svalare motionsbassängen innan man avslutar i den mellanvarma bassängen med en kopp kaffe och ett fat fyllda pannkakor på bassängkanten, fortfarande halvliggande i vattnet.

Ungerska turistbyrån har mer information om baden i broschyren "Det hälsobringande vattnet". Tel 08-20 40 40.

Där står allt om alla bad, adresser, öppettider, vilka behandlingar som erbjuds och vilka bad som är bra för vilka krämpor.

Eja Nilsson

Varmt in på hösten

RESOR: Bussresor från ett flertal orter i Sverige med de flesta bussarrangörerna.

KLIMAT: Ungern har ett centraleuropeiskt inlandsklimat och somrarna är varmare än hos oss. Det kan bli mycket varmt i Budapest, som ligger i en dal i Donaubäckenet. Det är ofta varmt och skönt långt in på hösten, t o m oktober under vinskörderna.

TRANSPORT: Buss och tunnelbana är billig i Budapest, betalas med poletter som köps vid ingången till tunnelbanan. Det är också billigt att åka taxi, kostar sällan mer än ett par tior. T ex 30 minuter i rusningstrafik från Frihetstorget till Gellértbadet kostar cirka 20 kr.

TIPS: Dricks är inte inkluderad på restaurang, utan man lägger själv på minst 10 procent. Samma sak gäller taxi. Dricks ges på många andra håll också när man är nöjd med servicen, t ex i hotellreceptionen eller i badets massageavdelning. Det rekommenderas ofta att man ger dricks i förhand för att försäkra sig om en god service, t ex 50 forinter till massören/massösen före massagen.

Har ni glasögon och vill köpa nya, så gör det i Budapest. Det kostar en bråkdel av vad det gör i Sverige och guiderna vet vilka optiker som klarar av en beställning på några få dagar. Kom i håg glasögonreceptet!

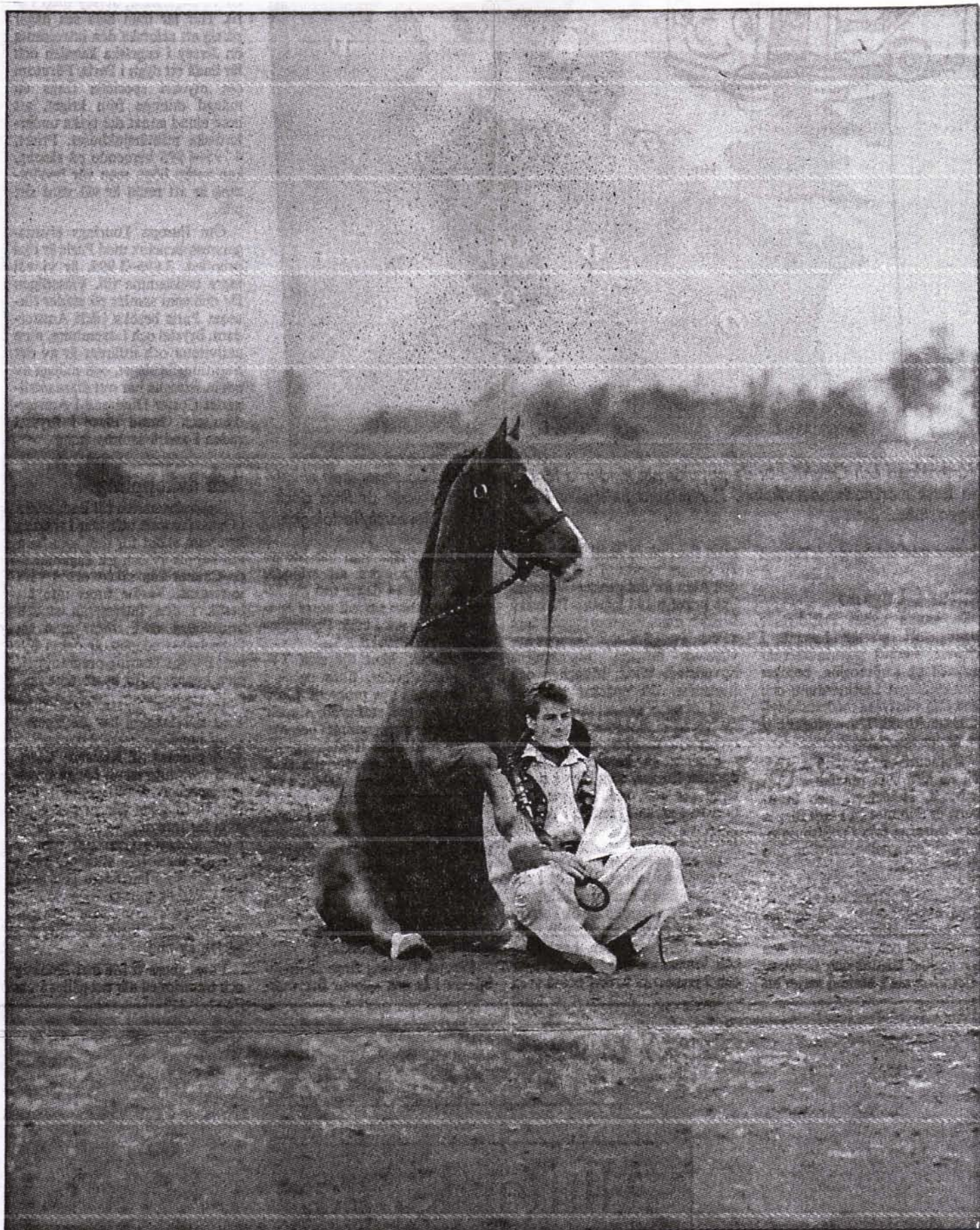
LITTERATUR: En personligt skriven och spännande resebok om Ungern är Claes Thors "Budapest - Europas hjärta". Där finns allt från turisttips till Central Europas historia och kultur. Den ungerska turistbyrån IBUSZ har en hel serie broschyrer på svenska om olika ämnen i serien "Ungersk mosaik", om termalbaden, museer, folklöre, historiska städer, Ungern av i dag osv. Tel: 08-20 40 40.

SPRÅK: Många i Ungern förstår tyska och engelska; Sky Channel och andra TV-satelliter har gjort sitt intåg här.

SHOPPING: Grammfonskivor och kassetter med klassisk musik, folklöre och zigenarmusik är mycket billigt, liksom böcker (på engelska eller tyska). Botanisera efter vackra konstböcker! Skinnkläder, leksaker (Playmobil i ungersk produktion kostar en bråkdel av vad det gör här hemma), broderade västar och veckade herdeskjortor. Paprikapulver och paprikainläggningar förstås.

Ryttaruppvisning på pusan, där ryttarna visar att de måste kunna lita på sina hästar till hundra procent.

Foto: BUSS/SVENSK OMNIBUSTIDNING